

М. А. Балаклицький

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, м. Харків

Мас-медіа в культурних війнах українських протестантів

Балаклицький М. А. Мас-медіа в культурних війнах українських протестантів. Українські протестанти ведуть культурну війну з окультним і аморальним контентом у мас-медіа в приватній, публічній та суспільно-політичній сферах. Методами цієї війни є індивідуальна відмова од споживання неприйнятної інформації, контроль над інформаційним горизонтом церковної громади та участь у роботі громадських і політичних організацій.

Ключові слова: ЗМІ, контент, культурна війна, протестанти.

Балаклицкий М. А. Масс-медиа в культурных войнах украинских протестантов. Украинские протестанты ведут культурную войну с оккультным и аморальным контентом в масс-медиа в частной, публичной и общественно-политической сферах. Методами этой войны являются индивидуальный отказ от потребления неприемлемой информации, контроль над информационным горизонтом церковной общины и участие в работе общественных и политических организаций.

Ключевые слова: СМИ, контент, культурная война, протестанты.

Balakiłsky M. A. Media in culture wars by Ukrainian Protestants. Ukrainian Protestants are at culture war with the occult and immoral content in the mass media in the private, public and social and political spheres. The methods of this war are the personal rejection of an unacceptable information, control over the information horizon of a congregation and participation in social and political organizations.

Key words: media, content, culture war, Protestants.

Актуальність статті. Сила релігії полягає в надлюдських засадах авторитету, які надають моральним вимогам абсолютного характеру. Вважаючи ці закони універсальними, протестант почуває потребу оцінювати ними будь-які явища і витвори світської культури в тім числі. А позаяк, на думку консервативних аналітиків цієї течії, «[т]е, в чому ми живемо, це технологія» [9:89, тут і далі курсив мій – М. Б.], навіть найортодоксальніші протестанти є прискіпливими дослідниками й критиками сучасних інформаційних потоків – світських і церковних (про це див. у статті «Суперечливий образ комунікаційних технологій у публіцистиці українських протестантів» [2]).

Рівень дослідженості теми. Праці Олени Назаркіної [5] (Панич), Ольги Слис [6], Михайла Черенкова [8] містять матеріал для вітчизняних медіадослідників. У моїй статті «Протестантське розуміння масово-інформаційної діяльності» [1] на матеріалі богословської науки протестантських церков аналізувалися погляди представників цієї течії християнства на комунікаційну діяльність.

Мета роботи – проаналізувати причини, форми й методи протистояння українських

протестантів неприйнятним явищам у мас-медіа. *Завдання* статті – вивчити методи цього протистояння в приватній, публічній і суспільно-політичній сферах.

Консервативне крило переважає в українському протестантстві, а його оцінка змісту світських медіа в основному є негативною. Мирська культура уявляється віруючим апіорі недосконалою вже в силу її знебоженого характеру. Протестантська критика сучасної (медіа)культури перебуває в етичній, а не естетичній площині. Войовничий пафос передусім спрямовано проти окультного та аморального медіаконтенту. Консервативні протестантські медіа виходять з аксіоми неприйнятності світської культури, її непоправності, неможливості її коригувати.

Характер моралістичного цензурування протестантськими церквами культурної продукції в церковних і світських медіа має риси *культурної війни*. Це поняття походить з німецької – слово *Kulturkampf* означало боротьбу за контроль над культурою. У кінці XIX століття канцлер Німеччини Отто фон Бісмарк почав *Kulturkampf* проти католицької церкви, прагнучи обмежити церковний вплив на освіту

й політичне життя. У 1920-х роках цей термін поширився в США. Один із найвідоміших прикладів цієї війни – знаменитий «мавпячий процес» 1925 року проти викладання теорії еволюції в школах. У 1990-і роки з приходом до влади Джорджа Буша-старшого термін було актуалізовано в значенні боротьби світських і релігійних консерваторів проти ліберальних тенденцій у суспільстві: гомосексуалізму, мультикультуралізму, тлумачення меж релігійної свободи, сексуального виховання в школах, абортів, теорії еволюції. Відповідні процеси в Україні є повторенням (у мініатюрі) світових тенденцій.

Розгляньмо форми протистояння протестантських церков злу за допомогою медіа. У приватній сфері вірник захищає інформаційний простір навкруги себе та своєї сім'ї. *Боротьба з контентом* може виражатись у відмові від перегляду сцен з оголеною натурою, картин насильства, програм окультистного характеру. Навіть виникають посібники з тренування вибіркової уваги: наприклад, як чоловікам навчитись швидко відводити погляд від небажаних (реklamних) зображень звабливого змісту. Вибір матеріалу для читання передбачає конкуренцію книг і Книги (Біблії).

Боротьба з медіумами, тобто технічними засобами, передбачає викидання книжок, періодики і електронних носіїв неприйнятнього змісту. Періодично відроджується практика спалювання книжок, особливо окультистного характеру, котра походить від фрагмента з новозавітних Дій апостолів (19:19–20): «І багато хто з тих, що займалися чарами, позносили книги свої та й перед усіма попалили. І злічили ціну їх, і вийшло на срібло п'ятдесят тисяч драхм. Так могуче росло й зміцнялося *Божє Слово!*»

Особливо часто поради спалити книжки чи періодику трапляються серед заходів зі звільнення від окультистної залежності. Баптистський публіцист із Ялти Павло Гараджа наодинці спалив томик «Майстра і Маргарити» Михайла Булгакова й пізніше розповів про це в статті [3:235–236]. Латвійський харизматичний пастор Олексій Ледеяєв запросив учасників церковної конференції спалити чаклунську літературу, і цей сюжет потрапив в об'єктиві відеореєстратора.

На телебаченні варіанти різноманітніші: перегляд дітьми тільки з батьками, суворе дозування тривалості глядацьких сеансів. Окремі особи йдуть далі, відключаючи (або спилиючи індивідуальну) антену, а то й видаляючи з дому сам телеприймач.

Публічна сфера виражає погляд церкви на конкретні медіа або їх зміст. Видимий контроль над інформаційним горизонтом вірян і тепер існує в практиці незареєстрованих громад. Але в мейнстрімі євангелічного християнства такі методи стали неприйнятними, хоч «свого часу проблема «мати чи не мати у домі телевізор» викликала бурхливу дискусію на з'їзді Всесоюзної Ради євангельських християн-баптистів. Наразі табу на *телебачення* відсутнє. Але лідери категорично висловлюються проти перегляду програм і фільмів, які містять насильство, розбещеність, елементи окультизму» [8:90].

Впливати на позацерковний простір – суспільство в цілому – протестанти намагаються з середини 2000-х років у громадській та політичній сферах шляхом участі в роботі громадських і політичних організацій, заснованих на світській та міжконфесійній (міжрелігійній) основі, а також через створення подібних об'єднань із фактично протестантським членством.

Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій (ВРЦіРО) й Українська асоціація релігійної свободи звертались до а) рекламодавців щодо морально-етичного змісту рекламної продукції в Україні «з проханням жорстко обмежити пропагування (рекламу) алкоголю і тютюну» і б) засобів масової інформації України з «приводу безперестанних випадків гранично упередженого висвітлення релігійного життя в українському медіа-просторі». Постійного характеру ця діяльність набула у 2009 році зусиллями заснованого протестантами Інституту релігійної свободи.

Останнім прикладом законотворчої діяльності, спрямованої на захист суспільної моралі у ЗМІ, стало прийняття Верховною Радою Закону «Про внесення змін і доповнень у деякі законодавчі акти (стосовно боротьби з дитячою порнографією)» (набув чинності 9 лютого 2010 року, автор проекту – депутат Павло Унгурян (баптист, фракція БЮТ). Закон «покладає... відповідальність на провайдерів – компанії, які надають послуги доступу до всесвітньої мережі Інтернет. Віднині вони зобов'язані ретельніше стежити за фактами зберігання і поширення в Мережі продукції, яку можна кваліфікувати як дитячу порнографію» [9].

Претензії до світських медіа можуть розв'язуватися в судовому порядку. Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій підтримала рішення Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі. У жовтні 2008 року Національна комісія своїм рішенням визнала низку публікацій у кількох

числах київської щоденної газети «Блик» такими, що мають порнографічний характер й ображають релігійні почуття віруючих.

Протестанти беруть участь у роботі щорічних «круглих столів», присвячених проблемам висвітлення питань релігії в ЗМІ, мета яких – актуалізація професійних стандартів журналістики в розкритті цієї делікатної та конфліктогенної тематики.

Асоціація журналістів-християн «Новомедіа» зробила інформаційні «війни» одним зі своїх статутних завдань: «10 лютого... [2008 р. Асоціація] виступила із Заявою відносно показу фільму «Горбата гора» на каналі «1+1» і вимагала у відповідних держструктур підсилити контроль над показом фільмів, які несуть особливу небезпеку українській нації. Незабаром Національна Рада України з питань телебачення і радіомовлення на підставі висновків Національної експертної комісії із захисту суспільної моралі погодилась з аргументами Асоціації «Новомедіа». З тих пір українським телеканалам заборонено демонструвати фільм «Горбата гора» про двох ковбоїв-геїв до 23:00».

Висновки. Головний конфлікт аналізованої теми походить від зіткнення абсолютизованої етики монотеїстичних релігій, часткою яких є протестантське християнство, і панеконімічної логіки світських мас-медіа, для яких визначальним орієнтиром є споживацькі інтереси аудиторії.

Українські протестанти ведуть культурну війну з окультизмом і аморальним контентом у мас-медіа. У приватній сфері відмова од споживання неприйнятної інформації може призводити до конкуренції технічних засобів за увагу реципієнта аж до фізичного нищення ним *гріховних* медіумів (наприклад, спалювання окультичної літератури). У публічній сфері церковна громада прагне зафіксувати інформаційний горизонт своїх членів. В останні роки протестанти намагаються захищати суспільну мораль у ЗМІ шляхом участі в роботі громадських і політичних організацій. Тут методами є звернення до працівників інформаційної галузі, законотворча діяльність, судові позови, зв'язки з журналістською спільнотою, «круглі столи», офіційні заяви.

Література

1. Балаклицький М. Протестантське розуміння масово-інформаційної діяльності / Максим Балаклицький [Електронний ресурс] : Інтернет-газета «Путь». — 24.02.09. — Режим доступу : <http://www.asd.in.ua/archives/1188292486>
2. Балаклицький М. Суперечливий образ комунікаційних технологій у публіцистиці українських протестантів / Максим Балаклицький [Електронний ресурс] : Інтернет-газета «Путь». — 22.02.10. — Режим доступу : <http://www.asd.in.ua/archives/1188296741>
3. Гараджа П. Слово без маски / Павел Гараджа. — Одеса : Християнское просвещение, 2008. — 312 с.
4. Кухарчук Р. Вместо детского порно / Руслан Кухарчук // Зеркало недели. — 2010. — 30 января — 4 февраля.
5. Назаркіна О. Протестантські конфесії України в 90-ті роки ХХ ст.: баптистські та п'ятидесятницькі течії / Назаркіна Олена Іванівна : дис... канд. іст. наук : 07.00.01 / Донецький національний ун-т. — Донецьк, 2003. — 221 арк.
6. Слис О. Соціально-політичні і соціокультурні імплікації пізнього протестантизму в процесі трансформації українського суспільства / Слис Ольга Анатоліївна : дис... канд. філос. наук : 09.00.11. — К., 2008. — 219 арк.
7. Слис О. Релігійно-суспільні та соціокультурні зміни в пізньопротестантських громадах (за результатами експертного опитування) / Слис О. // Українське релігієзнавство. — 2005. — № 2. — С. 86—94.
8. Черенков М. Європейська реформація та український євангельський протестантизм : Генетико-типологічна спорідненість і національно-ідентифікаційні виміри сучасності : [монографія] / Черенков Михайло Миколайович. — Одеса : Християнська просвіта, 2008. — 566 с.
9. Owens V. The total image or Selling Jesus in the modern age / Virginia Stem Owens. — Grand Rapids, Michigan : Zondervan Publ., 1980. — 97 p.

© М. А. Балаклицький, 2010